

Učiteljski tovariš

Stanovsko politično glasilo J. U. U. — sekcije za dravsko banovino v Ljubljani
Mesečna priloga »Prosveta«

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vračamo. Nefrankiranih pism ne sprejemamo. Izhaja vsak četrtek. Naročnina letna 60 din. za inozemstvo 80 din. Člani sekcije J. U. U. plačajo list s članarino. Oglasi po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. čk. rač. 11.153. Telefon 4586

Ob dvajsetletnici Jugoslavije

Ko smo pred dvajsetimi leti vrgli verige s svojih rok, se dvignili s tal, otresli prahu in svobodno zadihali, je stal naš narod pred zelo težkimi nalogami. Do tedaj mu je določal položaj tujec in tujec mu je tudi rezal trd, črn kruh. Z osvoboditvijo pa je moral začeti misliti naš narod na svoje lastne sile in sposobnosti. Povezati se v celoto, ustvariti enakomislečo družino ter dati svoji novi hiši življenjske možnosti; skratka, zgraditi si lastno svobodno državo, so bile nove naloge, pred katerimi je stal naš narod leta 1918.

Z ozirom na različne pokrajine, ki so se tedaj združile v novo jugoslovansko državo, je bilo tudi stanje kulturnih, ekonomskih in socialnih prilik zelo različno. Srbija je bila zaradi neprestanih borb najsiromašnejša in potrebna nujne pomoči, in res je, da tudi Slovenci in Hrvati niso živeli v rožnatih razmerah ter niso prinesli s seboj bogate dedščine. Toda nova situacija je potisnila brate mlade države v novo delo, svoboda je zahtevala od njih tako delo, kakršnega do tedaj niso bili vajeni.

Začeli smo složno vsi! Zavihali smo roke z veseljem, ker smo po tolikem robstvu začeli delati zase! Na temeljih nove domovine, katere so postavili naši borci v mnogih krvavih borbah in utrjevali diplomati na različnih svetovnih konferencah, je začel narod graditi svojo novo bodočnost. Iz dneva v dan je osvobodeno ljudstvo okušalo dobrine svobodnega življenja. Tedaj smo doživljali svoj prvi nacionalni, kulturni, ekonomski in socialni preporod ter se dvignili v vrsto ostalih svetovnih držav.

Dvajset let je poteklo od tega. Kako smo opravili svoje delo? Ali se lahko brez sramu ozremo nazaj in kaj smo napravili za bodočnost?

Dvajset let je kratka doba za velike narode, toda dovolj dolga za nas, da preledamo svoj vzpon. Za nas, ki smo komaj pogledali v zlato sonce, za nas, ki smo še pred kratkim bili vajeni brez ugovora izpolnjevati ukaze tujca, je dvajset let dela prva, najvažnejša in najstrožja preizkušnja lastnih sposobnosti, dovolj dolga doba, da ugotovimo uspehe in nedostatke svojega prvega prizadevanja v svobodi. Ob 20 letnici lahko tudi pregledamo svoje sile za nadaljnje poletje.

Bodimo strogi sami s seboj, ako si želimo srečo! Ako pri presoji svojega dela od osvoboditve dalje upoštevamo življenjsko silo našega naroda in bogastvo naše zemlje, moramo ugotoviti, da so sicer vidni sadovi svobodnega dela, da pa se je marsikaj pogrešilo in celo v mnogih primerih ostalo tam, kjer smo bili pred dvajsetimi leti! Ali delamo tudi danes z istim svetim veseljem in razumevanjem, kakor leta 1918? Ali stojimo še vsi v strnjjenih vrstah brez razlike vere in stanov? Ali čutimo še danes, da se pretaka po naših žilah slovanska kri?

Izgovori, da nas je zajela svetovna kriza in zavrta razvoj, da se narod omamljen od sproščenosti ni znešal takoj na svojem mestu, niso zadostni, ker narod, ki je zajel svobodo šele pri vrelcu, narod, ki je stoletja sanjal o svoji nacionalni samostojnosti, ima v sebi toliko življenjske sile in toliko notranjega nagona, da gre pod modrim vodstvom preko vseh zaprek in težav do svojega smotra.

Naša država je bogata na vsem, da bi narod lahko živel prav zadovoljno, naša zemlja je tako lepa, da se moramo zanjo bati.

Naš narod ima vitalnost največjega stila. Ni se izgubil v robstvu in ni klonil pod bič tujcev. Slovenci in Hrvati smo bili zapisani gotovi narodni smrti, Srbija je zginita pred nadmočjo z zemljevida. Nismo obupali, prestali smo najhujše gorje, toda vstali smo v novi zarji kakor zmagovalci. Tudi v slavi smo ostali skromni in zadovoljni s svojim koščkom zemlje, na katerem smo svobodni. Kateri narod na svetu je še šel po tako trnjevi poti k svobodi? V katerem ljudstvu najdemo še toliko življenjske sile, kakor jo je v naši krvi?

Ob dvajsetletnici osvoboditve oba treba spoznati, da je vse prizadevanje za državo brezuspešno, ako ne homo računalni na ta neizprljivi rezervoar življenjskih sil našega naroda in njegovega naravnega bogastva. Vsak javni delavec bo moral upoštevati ta dva važna faktorja. Narod bo tedaj tesno povezan, zadovoljen in znal bo ceniti svojo narodno samostojnost. Ako bo sodeloval ves naš narod, bo pod streho mir in bratstvo!

Kaj nam še manjka?

Naša država je čisto poljedelskega značaja. Treba je zato v prvi vrsti dati kmetu znosnejše življenjske prilike, s pametno zakonodajo dvigniti njegovo gospodarstvo ter rešiti ga dolgov.

Treba je rešiti delavski stan osamljenosti in treba je sprostiti domačo proizvodnjo. Treba je podpreti državno uslužbenstvo in uradništvo, ki živi v brezupnih razmerah in se potaplja v velikih dolgovih. Zadovoljivo gnotno stanje vseh slojev in stanov daje zadovoljno družino v državi.

Med narodom je treba širiti več kulture in prosvete, ker le tak si bo znal pomagati naprej in le prosvetljen bo znal ceniti dobrine svobode. V naši državi ne bi smel po dvajsetih letih svobode vladati visok odstotek nepismenosti, ne sme manjkati novih šol in ne učiteljsva. V naši državi ne bi smeli novinci čakati toliko let na delo, medtem ko učitelji komaj dihaajo v prenatrpanih razredih.

Dalje je treba v narodu širiti intenzivne zavest skupnosti, dvigati njegov ponos ter ga prepričati v lastne sile. Posebno pozornost je polagati na narodno mejo, kjer se dan za dnem odigravajo važni nacionalni momenti. Mejo moramo zvezati s središči, mejašem nuditi moralno in materialno pomoč. Na mejo je treba popolnih šol! Naš narod nima osvaja-

jalnih namenov in je napram tujcu prijazen in gostoljuben. To se je nad nami že večkrat maščevalo tako, da smo izgubili najlepše kose svoje zemlje in več stotisočev bratov in sester. Povezani v kompaktno celoto bomo ostali nepremagljivi in odporni proti vsakemu, ki nam bo hotel škodovati. Naučimo se zanašati se le na lastne sile in verovati samemu sebi. Treba je narod premakniti s stopnje prvega razvoja in delati le z njegovimi življenjskimi silami.

Tudi učiteljstvo gleda ob dvajsetletnici nazaj na svoje delo. Postavljeno med narod kot važen konstruktiven faktor se je vedno zavedalo svojega položaja in svojega poslanstva. Delalo je v razpoložljivih razmerah in doseglo lepe uspehe. Njegovo delo bi bilo treba olajšati z upostavitvijo znosnejših prilik.

Učiteljstvo je v najtesnejši zvezi z narodom, zato so mu najbolj znane vse njegove potrebe in tegobe. V prvih dvajsetih letih je bilo narodu v veliko oporo, to hoče ostati tudi v bodoče ter delati v smislu poslanstva, ki mu je določeno med narodom.

Dvajset let svobode! Dvajset let samostojnega dela! Spoznali smo svoje sposobnosti in napake. Postanimo v bodoče taki, kakršni moramo postati in začnimo delati tako, kakor bi morali začeti delati ob rojstvu svobode! Zgradimo si tako domovino, ki bo vsem njenim sinovom in hčeram dobra in pravična mati.

Dejstva naj govore

»Z ogorčenjem se spominjamo tistih časov, ko je moral učitelj poleg svoje težke vzgojiteljske naloge vršiti še vlogo cerkovnika, da je lahko vzdržal svojo eksistenco in preživel svojo družino.«

Ko ob dvajsetletnem jubileju naše države skupnosti misli uhajajo v preteklost in pogledi v bodočnost, ne smemo pozabiti še posebno poudarjati resnico, ki je v naši javnosti kakor tudi ostalih odgovornih krogih še vedno premalo poznana, da je namreč normalni razvoj šole in prosvete vzročno povezan z materialnim in pravnim položajem našega stanu.

Ravno v času jubilejev, ko se delajo načrti za bodočnost, je nujno, da prodre v zavest odgovornih krogov dejstvo, da,

»... ako se učiteljstvu zagotavlja človeški pogoji življenja, ako se njegovo človeško dostojanstvo dviga in ne duši, šele tedaj se more prebuditi v njem težnja po samoizobrazbi in šele tedaj se mu omogoči, da se v njegovem delu manifestirajo novi pogledi na življenje in s tem na pedagogiko in šolo.«

Ko stopamo v novo obdobje naše narodne zgodovine, je treba imeti ta dejstva pred očmi, zakaj družbeni razvoj in še posebno naše narodno stanje stavlja vedno nove naloge na prosvetne delavce. Da pa zahteva po zboljšanju našega gnotnega položaja ne bi slonela zgolj na pavšalnih trditvah in da bi dobila konkretno osnovo, so na pobudo šoštanjskega učiteljskega društva tudi nekatera ostala društva začela zbirati podatke o gnotnem stanju učiteljstva.

Pred menoj ležijo podatki iz enega od preiskanih srezov. Sledijo si: učitelj, pripravnik z dohodki 918 din mesečno, poročen učitelj, pripravnik z enim otrokom itd. Ustavim se pri vestno izpolnjeni in obširno komentirani anketni poli očeta s petčlansko družino in staro materjo. Podrobno naštevaje vseh izdatkov mi dajejo garancijo, da podatki odgovarjajo dejanskemu stanju. Čim bolj preobračam in gledam v številke, tem bolj se mi temni v glavi. Ker nisem družinski oče, ne morem takoj verjeti končni bilanci, ki se glasi:

Mesečna plača znaša . . . 1788 din
Mesečna potrošnja . . . 3232 din

Manjka mesečno . . . 1444 din

Nato sledi: »Ta primanjkljaj se ponavlja že nekaj let in zato sem zadolžen. Deloma ga krijem iz glavnice, ki jo imam (seveda v zaščiteni banki) in sem v teh letih porabil približno 25.000 din.«

Še vedno sem neverni Tomaž. Povrnem se k izdatkom, in sicer najprej k »Izdatkom za živila«, ki znašajo sumarično din 1164,75. Morda se hranijo prazakošno? Vzemem svinčnik in preračunavam dejansko potrošnjo in dejansko potrebo po njeni kalorijski vrednosti. V podrobnem naštevanju ni niti ena postavka prekoračena, v največ primerih pa niti ne dosega stvarne potrebe.

Morda pa so njegove stanovanjske prilike tako razkošne? V rubriki »Izdatki v zvezi s stanovanjem« našteva: stanovanje 200 din, kurivo 100 din, razsvetljava 30 din, dimnikar 3 din in razna popravila 5 din. Najmanjša higiensko predpisana prostornina v stanovanju za odraslega je 20 m³. Družina pa preko dneva preživi v jedilnici, kjer pride na osebo 4,86 m³. Spijo pa v dveh spalnicah, kjer pride na osebo povprečno 11 m³ prostornine.

In kakor je z izdatki za prehrano ter stanovanje, tako je tudi z »Izdatki za najpotreb-

nejše liste in revije«. Tu navaja: »Od zadnje redukcije plač sem odpovedal vse liste in revije, razen stanovskih in dveh drugih.«

Poznam ga, med številkami sem ga uganil. Vesten v šoli, vnet za izvenšolsko kulturno delo in žejen po novih spoznanjih. Vem kako težko se je odpovedal revijam in ostalim kulturnim dobrinam. Pred seboj je imel družino! Dobro pretehta kam in kako obrne vsak dinar. Še teže bi bilo, ako ne bi imel dobrih so-

Kadar koli postane zadeva zvišanja naših prejemkov aktualna, je že vnaprej toliko govorjenja, ugibanja in pisanja, kot bi bil to dogodek svetovnega pomena. V tem smo prav podobni otrokom, ki pričakujejo Miklavža in ugibajo kaj jim bo prinesel.

Vse to bi bilo sicer v redu, ako bi bila tudi naša javnost malo bolj uvidevna in socialno čuteča. Tako smo pa doživeli že parkrat ob povišanju naših plač prav nasproten efekt, namreč istočasno povišanje cen vseh življenjskih potrebščin. A ne samo to — prav isto se dogaja dosledno pri znižanju prejemkov.

Kalkulacija velikega dela naše javnosti je namreč taka: kadar dobi uradništvo poviške, smatra, da je pač tudi ona upravičena do zvišanja cen, češ sedaj lahko plačajo. Kadar se pa plače reducirajo se izgovarjajo, da je manjši konsum, torej manj dohodkov, oni pa morajo plačevati prav iste davke in imajo enake stroške — zato je treba cene zvišati. Tako si zna pomagati trgovec, obrtnik, kmet in vsi drugi stanovi, le nameščenec stoji tu brez moči.

Vzemimo po mestih za primer samo stanovanja. Teh je zdaj na pretek. Vendar so najemnine domala prav iste kot so bile v časih, ko smo imeli boljše dohodke in je bilo manj stanovanj. Večina gospodarjev se ob naših zadnjih redukcijah ni hotela spomniti na to, da je naša plačilna možnost padla za toliko in toliko odstotkov.

Tu vsekakor ni nekaj v redu in potrebni bi bili zakoniti predpisi glede samovoljnega in neupravičenega zvišanja cen nujnih življenjskih potrebščin. Imamo sicer zakon o tem, ki je pa po izjavah juristov tako problematičen, da se nanj v večini primerov ni mogoče opirati. Tako pravi neki člen, da trgovec ne sme pri nujnih življenjskih potrebščinah imeti več kot 25 odstotkov čistega dobička. A kje je tisti človek, ki si bo upal trgovcu tak dobiček dokazati? Črno na belem bo lahko trgovec izpričal, da njegov dobiček niti ne dosega dovoljenega dobička. Saj je znan pregovor, da vsi mesarji samo od izgub žive.

Splošno se poudarja in piše, da gre naše gospodarstvo navzgor in da je večina producentov že prišla na zeleno vejo. Prav iz srca privoščimo to vsem. Edini sloj pa, ki se ne more dvigniti, je uradniški in si ne bo mogel opomoči kljub morebitnemu zvišanju dohodkov. Računati je treba pri tem na nehoteno zanemarjanje vsega njegovega gospodarstva že leta in leta. Ta škoda, to je utesnjenost vseh potrebščin za življenje, presega pri večini najmanj eno do dveletno plačo. Treba bi bilo najprej popraviti to in poskrbeti za bodoče ravnotežje med prejemki in potrebo. Ako se pa pojavijo pri eventualnem izboljšanju našega položaja taki primeri, kot so se v preteklosti, potem je zdravljenje našega gospodarskega stanja brezuspešno.

VSEBINA:

Ob dvajsetletnici Jugoslavije.
Dejstva naj govore.
Manj besed.
Kaj je izgubila ČSR na šolskem področju.
Učiteljska samopomoč ogrožena.
Učiteljski pevski zbor »Emil Adamič« v Mariboru.
Ali je »Planinski dom« učiteljstvu potreben.
Naša pedagoška »kolonija« in slovenska »originalnost«.
† Miha Vrbič.
Tiha stoletnica.
† Berti Brenčecovi v spomin.
LISTEK: Lep dar slovenski mladini.
Kaj vse pišejo. — Učiteljska tiskarna. — Mladinska matica. — Šolski radio. — Stanovska organizacija JUU. — Novosti na knjižnem trgu.

rodnikov, pri katerih dobijo otroci, ki študirajo, za nizko ceno prehrano in stanovanje.

Pred menoj ležijo podatki ostalih. Navedel sem samo en primer, ki pa ni osamljen in ki zgovorno priča o našem nevzdržnem gnotnem položaju. Ali ne bi tudi v vseh ostalih srezih pristopili k zbiranju tozadevnih podatkov? Na ta način bi naša vidna in nevidna bednota stopila na dan podkrepljena s številnimi dejstvi! Vse pisanje in vse naše akcije za zboljšanje gnotnega položaja bodo na ta način dobile konkretnjšo podkrepitev.

Z optimizmom stopamo v novo dvajsetletje našega narodnega življenja in mnogo idealizma je v nas, vendar pa ima vsak idealizem svoje meje in ima svoje pogoje. Zato pa v tem času še posebno poudarjamo besede znanega pedagoga in sociologa, da »se more šele tedaj v učiteljstvu prebuditi težnja po samoizobrazbi in šele tedaj omogočiti, da se v njegovem delu manifestirajo novi pogledi na pedagogiko in šolo, ako se mu zagotavlja človeški pogoji življenja in ako se njegovo človeško dostojanstvo dviga in ne duši...« (Podčrtal pis.) M. M.

Manj besed

Zato sem mnenja: manj govorjenja, a več dejanja. Spekulantu nikoli ne spijo in zvišujejo cene že prej, preden je konsument sploh prišel do denarja. Nujno pa je potrebno, da se cene življenjskih potrebščin ob vsakem zvišanju uradniških plač z zakonito odredbo obdrže vsaj na isti višini kot so bile pred zvišanjem, ne pa, da bi se tudi cene istočasno zvišale. Kajti na ta način je vsako zvišanje plač iluzorno. Izgovor gospodarskih krogov, češ da so vsled tega višji davki, je napačen, ker imajo zaradi zvišanja konsuma tudi oni večje dohodke.

Pri vsaki akciji za izboljšanje našega položaja naj bi si zagotovili tudi to zaščito. — Razmere, ki so vladale v tem oziru do sedaj, nikakor niso zdrave in so prav tipičen zgled nesocialnega nazora.

Sicer pa: malo besed in več dejanj. Ne raznašajmo raznih vesti, ki so lahko resnične ali pa tudi ne. S tem vzbujamo povrh še zavist in pozeženje tistih, ki nas poznajo samo pri denarnici, kadar kaj začutijo v njej.

Mnogi drugi so v tem oziru vse bolj previdni in ne oznanjajo vnaprej križem svet, da bodo kaj dobili. Še kadar dobe, so lepo tihi in svet se zaradi tega prav nič ne razburja in ne kalkulira s tujim premoženjem.

Flor.

Kaj je izgubila ČSR na šolskem področju

Na ozemlju, ki so ga dobili Nemci, je bilo 283 meščanskih šol s 1467 razredi in 1779 literarnimi učitelji. Učencev je bilo na teh šolah 49.490. Poleg meščanskih šol so pripadle k nemškemu rajhu tudi osnovne šole. Teh je bilo na okupacijskem ozemlju 1329, razredov 3588, toliko tudi učiteljev in 102.096 učencev. In končno je bilo v zasedenem ozemlju 695 državnih otroških vrtcev z 841 učitelji in 15.256 učenci. Skupno je bilo za ČSR izgubljenih 2307 šol z 5055 razredi, 6208 učitelji in 166.842 učenci. Izmed tega pripada na ozemlje, ki so ga zasedli Nemci 139.578 učencev. To število pa lahko reduciramo za približno 18.000 učencev nemške narodnosti, tako da je Češkoslovaška žrtvovala miru 120.000 čeških otrok. Na ozemlju, ki so ga pa zasedli Poljaki je 27.264 učencev. Te usodne številke pa je potrebno zvišati še za 40 zasebnih ljudskih šol in za 220 zasebnih otroških vrtcev, ki jih je vzdrževala Osrednja šolska matica.

Prav tako ogromne izgube je zabeležiti na ostalem šolstvu. Tako je ostalo na ozemlju, ki so ga zasedli Nemci 9106 čeških srednješolcev, 4020 slušateljev strokovnih in trgovskih šol in 9629 čeških dijakov na zasebnih obrtnih in trgovskih šolah. Poljaki so zavzeli na tešinskem ozemlju poleg svojih ljudi tudi 2246 čeških srednješolcev, 1721 če-